

Περιεχόμενα

Πρόλογος	11
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΤΑΞΙΔΙΑ, ΤΟΠΟΙ, ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ	
Α΄ υποενότητα: Τα ψάθινα καπέλα	
A1: Γραμματική και συντακτικό – Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική	14
A2: Λεξιλόγιο	22
A3: Ορθογραφία – Όμοια σύμφωνα	25
A4: Παραγωγή γραπτού λόγου	30
Β΄ υποενότητα: Ταξιδεύοντας με ελέφαντα	
B1: Γραμματική και συντακτικό – Χρονικοί προσδιορισμοί	31
B2: Λεξιλόγιο	36
B3: Ορθογραφία – Η ορθογραφία των επιρρημάτων	38
B4: Παραγωγή γραπτού λόγου	41
Γ΄ υποενότητα: Δύο μέρες στο βουνό	
Γ1: Γραμματική και συντακτικό – Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική	41
Γ2: Λεξιλόγιο	45
Γ3: Ορθογραφία	47
Γ4: Παραγωγή γραπτού λόγου	47
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΚΑΤΟΙΚΙΑ	
Α΄ υποενότητα: Το σπίτι του ποιητή Καβάφη	
A1.1: Γραμματική και συντακτικό – Τα επίθετα και οι επιθετικοί προσδιορισμοί	50
A1.2: Γραμματική και συντακτικό – Τοπικοί προσδιορισμοί	56
A2: Λεξιλόγιο	59
A3: Ορθογραφία – Παραγωγικές καταλήξεις επιθέτων	61
A4: Παραγωγή γραπτού λόγου	64
Β΄ υποενότητα: Μικρές αγγελίες	
B1.1: Γραμματική και συντακτικό – Τα αριθμητικά	65
B1.2: Γραμματική και συντακτικό – Ελλειπτικές προτάσεις	71
B2: Λεξιλόγιο	72
B3: Ορθογραφία – Συντομογραφίες – Αρκτικόλεξα	76
B4: Παραγωγή γραπτού λόγου	78
Γ΄ υποενότητα: Κύριε, μας ενοχλείτε...	
Γ1: Γραμματική και συντακτικό – Θηλυκά ουσιαστικά σε -η και -ος λόγιας κλίσης ..	79
Γ2: Λεξιλόγιο	82
Γ3: Ορθογραφία – Θηλυκά ουσιαστικά σε -η και -ος λόγιας κλίσης	84
Γ4: Παραγωγή γραπτού λόγου	85
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΔΙΑΤΡΟΦΗ	
Α΄ υποενότητα: Συνταγές μαγειρικής	
A1.1: Γραμματική και συντακτικό – Οι εγκλίσεις του ρήματος	88
A1.2: Γραμματική και συντακτικό – Η αύξηση	93
A1.3: Γραμματική και συντακτικό – Δευτερεύουσες αποτελεσματικές ή συμπερασματικές προτάσεις	99
A2: Λεξιλόγιο	101

A3:	Ορθογραφία – Η ορθογραφία της προστακτικής αορίστου	102
A4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	105
B' υποενότητα: Στη διαφήμιση... όλα είναι δυνατό!		
B1:	Γραμματική και συντακτικό – Οι βαθμοί των επιθέτων και των επιρρημάτων	105
B2:	Λεξιλόγιο	112
B3.1:	Ορθογραφία – Η ορθογραφία των παραθετικών	116
B3.2:	Ορθογραφία – Το θαυμαστικό, το ερωτηματικό, τα αποσιωπητικά	117
B4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	119
Γ' υποενότητα: Η χελώνα και ο Ρεβιθάκης		
Γ1.1:	Γραμματική και συντακτικό – Δευτερεύουσες υποθετικές προτάσεις	120
Γ1.2:	Γραμματική και συντακτικό – Οριστικό και αόριστο άρθρο – Έναρθρα και άναρθρα ουσιαστικά	123
Γ2:	Λεξιλόγιο	125
Γ3:	Ορθογραφία – Τα διαλυτικά	126
ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Η ΖΩΗ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ		
A' υποενότητα: Αυτόχθονες λαοί / Σπίτι μας είναι η Γη		
A1:	Γραμματική και συντακτικό – Δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις	130
A2:	Λεξιλόγιο	134
A3:	Ορθογραφία	136
A4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	137
B' υποενότητα: Αιολική γη		
B1:	Γραμματική και συντακτικό – Τοπικοί προσδιορισμοί	138
B2:	Λεξιλόγιο	141
B3:	Ορθογραφία – Ορθογραφία επιρρημάτων	142
B3.2:	Οικογένειες λέξεων	143
B4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	144
Γ' υποενότητα: Τα έθνη του κόσμου		
Γ1:	Γραμματική και συντακτικό – Εργασίες επανάληψης	144
Γ2:	Λεξιλόγιο	147
Γ3:	Ορθογραφία – Ρήματα με καταλήξεις -τε και -ται	149
Γ4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	152
ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Η ΖΩΗ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ		
A' υποενότητα: Ολική καταστροφή στις καλλιέργειες		
A1.1:	Γραμματική και συντακτικό – Ονοματικές και ρηματικές φράσεις	154
A1.2:	Γραμματική και συντακτικό – Επίθετα σε -ης, -ης, -ες	157
A1.3:	Γραμματική και συντακτικό – Η μετοχή	160
A2:	Λεξιλόγιο	164
A3:	Ορθογραφία – Η ορθογραφία των μετοχών παθητικού παρακειμένου	166
A4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	171
B' υποενότητα: Τριάντα εννιά καφενεία και ένα κουρέι		
B1.1:	Γραμματική και συντακτικό – Κυριολεξία και μεταφορά	171
B1.2:	Γραμματική και συντακτικό – Απλές και επαυξημένες προτάσεις	173
B2:	Λεξιλόγιο	177
B3:	Ορθογραφία	179
B4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	180

Γ΄ υποενότητα: Καλοκαίρι με δρεπάνι, τσουγκράνα και αμίλπτο νερό

Γ1: Γραμματική και συντακτικό – Ο ενεστώτας και ο αόριστος	180
Γ2: Λεξιλόγιο	184
Γ3: Ορθογραφία – Η ορθογραφία του αορίστου	185
Γ4: Παραγωγή γραπτού λόγου	189

ΕΝΟΤΗΤΑ 9: ΣΥΣΚΕΥΕΣ

Α΄ υποενότητα: Οδηγίες χρήσης καφετιέρας

A1: Γραμματική και συντακτικό – Οι εγκλίσεις του ρήματος – Η χρήση της υποτακτικής και της προστακτικής	192
A2: Λεξιλόγιο	198
A3: Ορθογραφία – Η ορθογραφία της προστακτικής αορίστου (συνοπτικής προστακτικής)	200
A4: Παραγωγή γραπτού λόγου	203

Β΄ υποενότητα: Πάμε βόλτα στον Γουέμπι;

B1: Γραμματική και συντακτικό – Δευτερεύουσες τελικές και βουληπτικές προτάσεις	204
B2: Λεξιλόγιο	208
B3: Ορθογραφία	211
B4: Παραγωγή γραπτού λόγου	212

Γ΄ υποενότητα: Το μηχανήμα

Γ1: Γραμματική και συντακτικό – Οι χρόνοι των ρημάτων στην αφήγηση	213
Γ2: Λεξιλόγιο	216
Γ3: Ορθογραφία	218
Γ4: Παραγωγή γραπτού λόγου	220

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ

Α΄ υποενότητα: Με λένε Σόνια

A1: Γραμματική και συντακτικό – Το ρήμα, το υποκείμενο, το αντικείμενο και το κατηγορούμενο	222
A2: Λεξιλόγιο	231
A3: Ορθογραφία	233
A4: Παραγωγή γραπτού λόγου	234

Β΄ υποενότητα: Δρόμο παίρνω... δρόμο αφήνω!

B1: Γραμματική και συντακτικό – Οι αντωνυμίες	235
B2: Λεξιλόγιο	247
B3: Ορθογραφία	249
B4: Παραγωγή γραπτού λόγου	252

Γ΄ υποενότητα: Οικιακές... παγίδες για παιδιά

Γ1.1: Γραμματική και συντακτικό – Λόγιοι σχηματισμοί ρημάτων	252
Γ1.2: Γραμματική και συντακτικό – Χρονικοί και τοπικοί προσδιορισμοί	256
Γ2: Λεξιλόγιο	259
Γ3: Ορθογραφία – Γράφονται με μία ή με δύο λέξεις;	261

ΕΝΟΤΗΤΑ 11: ΣΥΓΓΕΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Α' υποενότητα: Ώρες με τη μητέρα μου

A1: Γραμματική και συντακτικό – Πώς λειτουργεί η γενική πτώση των ονομάτων	268
A2: Λεξιλόγιο	274
A3: Ορθογραφία	276
A4: Παραγωγή γραπτού λόγου	277

Β' υποενότητα: Πρέπει να φανώ γενναίος

B1: Γραμματική και συντακτικό – Η σύνδεση των προτάσεων	278
B2: Λεξιλόγιο	289
B3: Ορθογραφία	291
B4: Παραγωγή γραπτού λόγου	292

Γ' υποενότητα: Μια οικογένεια ανάμεσα στις άλλες

Γ1: Γραμματική και συντακτικό – Σύνδεση προτάσεων με αντιθετικό νόημα (αντιθετική σύνδεση)	293
Γ2: Λεξιλόγιο	297
Γ3: Ορθογραφία – Δίψηφα φωνήεντα, δίψηφα σύμφωνα, συνδυασμοί αυ και ευ	299

ΕΝΟΤΗΤΑ 13: ΤΡΟΠΟΙ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Α' υποενότητα: Συνέντευξη με τον κύριο Μανόλη – Συνέντευξη με τον Αντώνη

A1.1: Γραμματική και συντακτικό – Ευθύς και πλάγιος λόγος	302
A1.2: Γραμματική και συντακτικό – Η σύνδεση των προτάσεων	308
A2: Λεξιλόγιο	313
A3: Ορθογραφία	315
A4: Παραγωγή γραπτού λόγου	317

Β' υποενότητα: Επιστήμη με άρωμα γυναίκας

B1: Γραμματική και συντακτικό – Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον και σε -ύς, -εία, -ύ	317
B2: Λεξιλόγιο	321
B3: Ορθογραφία – Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον και σε -ύς, -εία, -ύ	323
B4: Παραγωγή γραπτού λόγου	325

Γ' υποενότητα: «Η ιπτάμενη σκάφη»

Γ1: Γραμματική και συντακτικό – Ευθύς και πλάγιος λόγος	325
Γ2: Λεξιλόγιο	329
Γ3: Ορθογραφία	330
Γ4: Παραγωγή γραπτού λόγου	332

ΕΝΟΤΗΤΑ 15: ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ – ΘΕΑΤΡΟ

Α' υποενότητα: Ποια ταινία να διαλέξουμε;

A1: Γραμματική και συντακτικό – Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ	334
A2: Λεξιλόγιο	337
A3: Ορθογραφία – Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ και το επίρρημα πολύ	339

Β' υποενότητα: Το καναρινί ποδήλατο – Πίτερ Παν

B1.1: Γραμματική και συντακτικό – Επίθετα σε -ης, -ης, -ης	341
B1.2: Γραμματική και συντακτικό – Οι επιθετικοί προσδιορισμοί	344
B2: Λεξιλόγιο	348

B3:	Ορθογραφία – Κανόνες συλλαβισμού	350
B4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	353
Γ΄ υποενότητα: Μια σχολική παράσταση στο δάσος		
G1.1:	Γραμματική και συντακτικό – Οι χρονικοί προσδιορισμοί	353
G1.2:	Γραμματική και συντακτικό – Κυριολεξία – Μεταφορά – Παρομοίωση	357
G2:	Λεξιλόγιο	361
G3:	Ορθογραφία	363
G4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	365
ΕΝΟΤΗΤΑ 16: ΜΟΥΣΕΙΑ		
Α΄ υποενότητα: Το άγαλμα που κρύωνε		
A1:	Γραμματική και συντακτικό – Ενεργητική και παθητική σύνταξη	368
A2:	Λεξιλόγιο	376
A3:	Ορθογραφία – Λόγιοι σχηματισμοί ρημάτων	378
A4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	380
Β΄ υποενότητα: Μουσείο Αφής		
B1:	Γραμματική και συντακτικό – Εργασίες επανάληψης	381
B2:	Λεξιλόγιο	385
B3:	Ορθογραφία	386
B4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	388
Γ΄ υποενότητα: Ελληνικό Παιδικό Μουσείο		
G1:	Γραμματική και συντακτικό – Μεταβατικά και αμετάβητα ρήματα – Αντικείμενο – Συνδεδειγμένα ρήματα – Κατηγορούμενο	388
G2:	Λεξιλόγιο	393
G3:	Ορθογραφία – Ομώνυμα – Παρώνυμα	394
G4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	400
ΕΝΟΤΗΤΑ 17: ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ		
Α΄ υποενότητα: Σκέψεις ενός παιδιού για τον πόλεμο		
A1.1:	Γραμματική και συντακτικό – Απρόσωπα ρήματα – Απρόσωπες εκφράσεις	402
A1.2:	Γραμματική και συντακτικό – Δευτερεύουσες τελικές και αποτελεσματικές προτάσεις	407
A2:	Λεξιλόγιο	410
A3.1:	Ορθογραφία – Τονισμός των λέξεων	412
A3.2:	Ορθογραφία – Λέξεις σύνθετες με α΄ συνθετικό προθέσεις	416
A4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	421
Β΄ υποενότητα: Όαση ειρήνης		
B1.1:	Γραμματική και συντακτικό – Ονοματικές και ρηματικές φράσεις	421
B1.2:	Γραμματική και συντακτικό – Απλές και επαυξημένες προτάσεις	424
B2:	Λεξιλόγιο	426
B3:	Ορθογραφία – Σύνθετα ρήματα με εσωτερική αύξηση	428
B4:	Παραγωγή γραπτού λόγου	432
	Απαντήσεις στις εργασίες εξάσκησης	433

Το βιβλίο αυτό είναι δομημένο σύμφωνα με την ύλη του σχολικού εγχειριδίου της Νεοελληνικής Γλώσσας της ΣΤ΄ Δημοτικού και απευθύνεται σε μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς. Ένας από τους βασικούς στόχους του μαθήματος της Γλώσσας είναι η συνειδητοποίηση και αφομοίωση από τους μαθητές του γλωσσικού συστήματος και του τρόπου λειτουργίας του. Για την επίτευξη αυτού του στόχου οι τελειόφοιτοι του δημοτικού πρέπει να αποκτήσουν πλούσιες και ουσιαστικές γνώσεις και να ασκηθούν στη γραμματική, στο συντακτικό και στην ορθογραφία, καθώς και να έχουν εμπλουτίσει το λεξιλόγιό τους. Το βιβλίο αυτό δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να μάθουν, να κατανοήσουν, να εμβαθύνουν, να εξασκηθούν, να καλλιεργήσουν κριτική και δημιουργική σκέψη μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων και ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας.

Ειδικότερα, κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- Αναλυτική **θεωρία των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων** που διδάσκονται στη συγκεκριμένη ενότητα. Περιέχονται πολλά παραδείγματα, κλιτικοί πίνακες, παρατηρήσεις, **ασκήσεις πολλαπλών τύπων** (αντιστοίχισης, εύρεσης σωστού – λάθους, συμπλήρωσης κενών και πινάκων, ανοικτού τύπου κ.ά.) και διαβαθμισμένης δυσκολίας.
- Ειδική κατηγορία ασκήσεων που απευθύνονται σε **«δυνατούς λύτες»** στο τέλος κάθε μαθήματος.
- Την **ορθογραφία** του κάθε μαθήματος (θεωρία και ασκήσεις).
- Το **λεξιλόγιο** του κάθε μαθήματος μέσω ασκήσεων συνωνύμων και αντωνύμων, παραγωγής και σύνθεσης, οικογενειών λέξεων.
- Ανακεφαλαιώσεις και **ασκήσεις επανάληψης**.
- Προτεινόμενα **θέματα για ανάπτυξη** για τα διαφορετικά είδη γραπτού λόγου.

Στο τέλος του βιβλίου δίνονται οι **απαντήσεις** όλων των ασκήσεων του βοηθήματος.

Η «κατάκτηση της κορυφής» στο γλωσσικό μάθημα αποτελεί για κάθε μαθητή έναν ελκυστικό στόχο, που απαιτεί επιμονή, προσπάθεια και ενδιαφέρον για τη σωστή προφορική και γραπτή γλωσσική έκφραση. Το γοητευτικό και γεμάτο προκλήσεις ταξίδι προς την κορυφή είναι στην ουσία ένα ωραίο ταξίδι στον κόσμο της γνώσης. Απολαύστε κάθε σταθμό του και κάθε μικρό ή μεγαλύτερο επίτευγμά σας στη διαδρομή, με την ελπίδα πως το βοήθημα που κρατάτε στα χέρια σας μπορεί να αποτελέσει σε κάποιες στιγμές του ταξιδιού σας την πυξίδα και τον χάρτη σας.

Ηλιάνα Κυριαζή

1η Ενότητα

Ταξίδια, τόποι, μεταφορικά μέσα

- A** Τα ψάθινα καπέλα
- B** Ταξιδεύοντας με ελέφαντα
- Γ** Δύο μέρες στο βουνό

Α1.

Γραμματική και συντακτικό

Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική

Χρόνοι του ρήματος είναι οι μορφές που παίρνει το ρήμα για να δηλώσει πότε και πώς γίνεται κάτι. Χωρίζονται σε παροντικούς, παρελθοντικούς και μελλοντικούς και εκφράζουν διάφορες χρονικές βαθμίδες.

- **Παροντικοί χρόνοι** (χρησιμοποιούνται για το παρόν)
  - *Ενεστώτας*
Φανερώνει κάτι που εξελίσσεται στο παρόν ή που επαναλαμβάνεται συνήθως.
π.χ. **Μελετώ** τα μαθήματά μου.
Καθημερινά **τακτοποιώ** το γραφείο μου.
  - *Παρακείμενος*
Φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και έχει ήδη ολοκληρωθεί τη στιγμή που μιλάμε. Σχηματίζεται με το βοηθητικό ρήμα έχω + τον άκλιτο τύπο του απαρεμφάτου (έχω γράψει, έχω παίξει).
π.χ. **Έχω τελειώσει** την εργασία μου.
Έχω ποτίσει τα λουλούδια.
- **Παρελθοντικοί χρόνοι** (χρησιμοποιούνται για το παρελθόν)
  - *Παρατατικός*
Φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.
π.χ. Όλο το απόγευμα **έπαιζα** στην παιδική χαρά.
Κάθε Κυριακή **συναντούσα** τους φίλους μου.
  - *Αόριστος*
Φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και είχε συνοπτικό χαρακτήρα, χωρίς να δηλώνει το αν η ενέργεια αυτή είχε μικρή ή μεγάλη διάρκεια.
π.χ. **Άνοιξα** το παράθυρο.
Χθες το βράδυ **πήγα** στο θέατρο.
  - *Υπερσυντέλικος*
Φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και είχε ολοκληρωθεί πριν από κάποια άλλη χρονική στιγμή (πριν γίνει κάτι άλλο). Σχηματίζεται με το βοηθητικό ρήμα είχα + τον άκλιτο τύπο του απαρεμφάτου (είχα γράψει, είχα παίξει).
π.χ. Όταν έφτασα στον σταθμό, το τρένο **είχε φύγει**.
Είχα λύσει την άσκηση, πριν χτυπήσει το κουδούνι.

- **Μελλοντικοί χρόνοι** (χρησιμοποιούνται για το μέλλον)
  - **Εξακολουθητικός μέλλοντας**
Φανερώνει κάτι που θα γίνεται στο μέλλον είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.
π.χ. Αύριο όλο το πρωί **θα διαβάζω** τα μαθήματά μου.
Από αύριο **θα ξυπνώ** νωρίς.
  - **Συνοπτικός (ή στιγμιαίος) μέλλοντας**
Φανερώνει κάτι που θα γίνει σε κάποια στιγμή στο μέλλον, χωρίς να δηλώνει τη διάρκεια.
π.χ. Το απόγευμα **θα συναντήσω** την Ελένη.
Το βράδυ **θα ξαπλώσω** νωρίς.
  - **Συντελεσμένος μέλλοντας**
Φανερώνει κάτι που θα έχει γίνει στο μέλλον και θα έχει τελειώσει πριν από κάποιο χρονικό σημείο (πριν συμβεί κάτι άλλο). Σχηματίζεται με το βοηθητικό ρήμα **θα έχω** + τον άκλιτο τύπο του απαρεμφάτου (θα έχω γράψει, θα έχω παίξει).
π.χ. Μέχρι το μεσημέρι **θα έχω επιστρέψει**.
Στις 7 το πρωί **θα έχω ξυπνήσει**.

Προσοχή!

- Η κατάσταση των ρημάτων στις παραπάνω χρονικές βαθμίδες (παρόν, παρελθόν, μέλλον) και η σημασία τους αφορούν το ρήμα μόνο στην οριστική έγκλιση.

Ποιόν ενέργειας

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει μια ακόμη διάκριση των χρόνων με βάση τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται μια ενέργεια ως στιγμιαία, εξακολουθητική ή ολοκληρωμένη. Έτσι, ως προς το ποιόν ενέργειας οι χρόνοι χωρίζονται σε:

- **Εξακολουθητικούς**, δηλαδή το γεγονός παρουσιάζεται εξακολουθητικά, με διάρκεια ή επανάληψη (ενεστώτας, παρατατικός, εξακολουθητικός μέλλοντας).
- **Συνοπτικούς**, δηλαδή το γεγονός παρουσιάζεται χωρίς διάρκεια ή επανάληψη, συνοπτικά (αόριστος, συνοπτικός μέλλοντας).
- **Συντελεσμένους**, δηλαδή το γεγονός παρουσιάζεται ως ολοκληρωμένο, συντελεσμένο (παρακείμενος, υπερσυντέλικος, συντελεσμένος μέλλοντας).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
	Παροντικοί	Παρελθοντικοί	Μελλοντικοί
Εξακολουθητικοί	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
	τρέχω	έτρεχα	θα τρέχω
Συνοπτικοί		ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
		έτρεξα	θα τρέξω
Συντελεσμένοι	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
	έχω τρέξει	είχα τρέξει	θα έχω τρέξει

Από τους χρόνους του ρήματος κάποιοι σχηματίζονται με μία λέξη και λέγονται **μονολεκτικοί** (ενεστώτας, παρατατικός, αόριστος) και άλλοι με δύο ή τρεις λέξεις και λέγονται **περιφραστικοί** (εξακολουθητικός μέλλοντας, συνοπτικός μέλλοντας, συντελεσμένος μέλλοντας, παρακείμενος, υπερσυντέλικος).

Εργασίες εξάσκησης

1. Να μεταφέρεις τα ρήματα του πίνακα στους άλλους χρόνους της οριστικής της ενεργητικής φωνής.

Ενεστώτας	αρχίζεις			
Παρατατικός		έδινε		
Αόριστος				
Εξακολ. μέλλ.				
Συνοπτ. μέλλ.				θα μιλήσουμε
Παρακείμενος			έχουν πάρει	
Υπερσυντέλικος				
Συντελ. μέλλ.				

2. Να μεταφέρεις τα ρήματα του πίνακα στους άλλους χρόνους της οριστικής της παθητικής φωνής.

Ενεστώτας	κρύβεται			
Παρατατικός		αυξάνονταν		
Αόριστος				
Εξακολ. μέλλ.			θα δέχομαι	
Συνοπτ. μέλλ.				
Παρακείμενος				
Υπερσυντέλικος				είχατε σκεφτεί
Συντελ. μέλλ.				

3. Να αντιστοιχίσεις τους τύπους των ρημάτων με τους χρόνους.

ζητούσε	1. —	α. Ενεστώτας
θα απλώσουμε	2. —	β. Αόριστος
είχαν δανειστεί	3. —	γ. Συντελ. μέλλοντας
πλύθηκα	4. —	δ. Συνοπτ. μέλλοντας
θα πληρώνεσαι	5. —	ε. Παρακείμενος
θα έχετε κοιμηθεί	6. —	στ. Παρατατικός
έχουν περάσει	7. —	ζ. Εξακολ. μέλλοντας
μεταφέρει	8. —	η. Υπερσυντέλικος

4. Να υπογραμμίσεις τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων και να αναγνωρίσεις τους χρόνους τους.

- α.** Στο ταξίδι της επιστροφής του στην Ιθάκη ο Οδυσσέας βρέθηκε στο νησί των Κυκλώπων. (.....)
- β.** Ο τρομερός Κύκλωπας Πολύφημος κατοικούσε σε μια σπηλιά. (.....)
- γ.** Στην ερώτηση του Κύκλωπα ο Οδυσσέας απάντησε πως είχαν έρθει από την Τροία. (.....) (.....)
- δ.** «Ονομάζομαι Κανένας» είπε ο πολυμήχανος Οδυσσέας. (.....) (.....)
- ε.** Ο Πολύφημος είχε πέσει πια σε βαθύ ύπνο από το γλυκό κρασί που ήπιε. (.....) (.....)
- στ.** Ο Οδυσσέας θα πάρει έναν μακρύ ξύλινο πάσσαλο, θα πυρακτώσει το άκρο του στη φωτιά και μ' αυτό θα τυφλώσει τον Πολύφημο. (.....) (.....) (.....)

- ζ. Ο πληγωμένος Κύκλωπας θα ουρλιάζει από πόνο και θα καταριέται τον Κανένα. (.....) (.....)
- η. Το επόμενο πρωί ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του θα έχουν ξεφύγει από τον τρομερό Κύκλωπα. (.....)

5. Φαντάσου τον διάλογό σου με τον περίφημο ταξιδευτή Μάρκο Πόλο. Διατύπωσε τις ερωτήσεις σου με βάση τις απαντήσεις που εκείνος δίνει.

Εσύ: .....

Μάρκο Πόλο: Μεγάλωσα στη Βενετία και ήμουν γιος εμπόρου.

Εσύ: .....

Μάρκο Πόλο: Είκοσι έξι ολόκληρα χρόνια ταξίδεψα στους τόπους της Ανατολής.

Εσύ: .....

Μάρκο Πόλο: Γιατί διψούσα να δω κι εγώ αυτούς τους παραμυθένιους τόπους και να γνωρίσω τους ανθρώπους τους.

Εσύ: .....

Μάρκο Πόλο: Πήραμε τον Δρόμο του Μεταξιού και ακολουθήσαμε ένα από τα καραβάνια που τραβούσαν για την Κίνα.

Εσύ: .....

Μάρκο Πόλο: Όταν μπήκα στο παλάτι του Κουμπλάι Χαν, μαγεύτηκα από το μεγαλείο και τα πλούτη του.

Εσύ: .....

Μάρκο Πόλο: Αυτό που πιο πολύ θυμάμαι είναι η σοφία και η καλοσύνη του Κουμπλάι Χαν.

Εσύ: .....

Μάρκο Πόλο: Νομίζω πως η περιέργεια και το ενδιαφέρον μου για όλα ήταν που τράβηξε την προσοχή του Κουμπλάι Χαν και μ' έβαλε στην καρδιά του.

Ασκήσεις για... δυνατούς λύτες

1. Να μεταφέρεις το παρακάτω κείμενο στο παρελθόν.

Ο Οδυσσέας είναι ένας από τους πιο γνωστούς ήρωες της αρχαιότητας. Τα κατορθώματά του τα διηγείται ο Όμηρος στην Ιλιάδα και την Οδύσσεια. Ο πολυμήχανος Οδυσσέας συμμετέχει στον Τρωικό Πόλεμο. Οι Τρώες αντιστέκονται και η πολιορκία κρατά χρόνια. Στο τέλος όμως ο Οδυσσέας σκέ-

φτεται ένα τέχνασμα που χαρίζει τη νίκη στους Αχαιούς. Κατασκευάζουν ένα τεράστιο ξύλινο άλογο, κούφιο εσωτερικά. Στην κοιλιά του Δούρειου Ίππου κρύβονται οι ικανότεροι πολεμιστές. Οι υπόλοιποι Αχαιοί προσποιούνται αναχώρηση του στόλου και του στρατού. Αφήνουν το ξύλινο άλογο ως προσφορά τάχα στην πόλη. Οι Τρώες, ανυποψίαστοι, το σέρνουν μέσα στα τείχη τους. Τη νύχτα, ενώ οι Τρώες γλεντούν, οι Αχαιοί βγαίνουν από τη μυστική πόρτα που υπάρχει στην κοιλιά του Δούρειου Ίππου, αιφνιδιάζουν τους εχθρούς και καταλαμβάνουν την πόλη. Ύστερα από την άλωση της Τροίας, ο Οδυσσέας ξεκινά για το νησί του, την Ιθάκη, όπου χρόνια τον περιμένουν η αγαπημένη του γυναίκα και ο γιος του.

2. Στο παρακάτω κείμενο να συμπληρώσεις τα κενά βάζοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στον σωστό τύπο.

Σε μια από τις περιπέτειές του ο Οδυσσέας βρέθηκε στο νησί του Αιόλου, του θεού που ..... (εξουσιάζω) τους ανέμους. Ο ευγενικός Αίολος ..... (φιλοξενώ) τους ξένους και πριν φύγουν τους ..... (δωρίζω) έναν ασκό, όπου μέσα .....
..... (κλείνω) όλους τους ενάντιους ανέμους. Έξω .....
..... (αφήνω) μόνο τον ευνοϊκό άνεμο που θα τους οδηγούσε στην Ιθάκη. Κατόπιν ..... (αποχαιρετώ) τον Οδυσσέα, ενώ ο άνεμος ..... (σπρώχνω) το καράβι τους στη σωστή πορεία.

Ο Οδυσσέας ..... (επιβλέπω) την πορεία του ταξιδιού, μα κουρασμένος καθώς ..... (είμαι), κάποια στιγμή ..... (αποκοιμιέμαι). Την ώρα που .....
(κοιμάμαι), οι άντρες του ..... (παίρνω) τον σάκο που τους ..... (δίνω) ο Αίολος και τον .....
(ανοίγω) νομίζοντας ότι ..... (περιέχω) χρυσάφι. Τότε ..... (πετάγομαι) έξω οι άγριοι άνεμοι, ...
..... (σπκώνω) βουνό τα κύματα και .....
(παρασέρνω) το καράβι μακριά. Σαν το ..... (βλέπω) αυτό ο Αίολος, ... (θυμώνω) πολύ, μα .....
..... (αρνούμαι) να τους βοηθήσει πάλι, αφού .....
..... (θεωρώ) πως τους ..... (καταριέμαι) οι θεοί.

3. Ο Νίκος διάβασε τα παρακάτω στοιχεία για την Αίγινα σε έναν τουριστικό οδηγό, πριν επισκεφθεί και ο ίδιος το νησί.

Μπαίνοντας στο λιμάνι, βλέπετε την πόλη χτισμένη αμφιθεατρικά. Ο μικρός κατάλευκος ναός του Αγίου Νικόλα του Θαλασσινού σάς καλωσορίζει. Εντυπωσιάζεστε από τα νεοκλασικά κτίρια κατά μήκος της παραλίας. Κάνετε βόλτα με τα άλογα και τις άμαξες, περπατάτε στα πλακόστρωτα σοκάκια και θαυμάζετε τα αρχοντικά και τις εκκλησίες με τους γαλάζιους τρούλους. Επισκέπτεσθε το Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης και τον ενετικό πύργο του Μαρκέλλου. Κατά την περιήγησή σας βρίσκεστε μπροστά στο κτίριο του Κυβερνείου, που στέγασε την πρώτη κυβέρνηση της ελεύθερης Ελλάδας. Συνεχίζετε με την επίσκεψή σας στο Ορφανοτροφείο, που ιδρύθηκε από τον Ιωάννη Καποδίστρια. Μαθαίνετε πως προορισμός του ήταν η στέγαση, η σίτιση και η εκπαίδευση ορφανών του Αγώνα. Στη συνέχεια, βγαίνετε από την πόλη και κατευθύνεστε στα βόρεια του νησιού. Εκεί απολαμβάνετε τον μοναδικής ομορφιάς αρχαίο ναό της Αθηνάς Αφαιάς. Ανηφορίζετε μέσα στα πεύκα και μαγεύεστε από την υπέροχη θέα. Η επίσκεψή σας στο νησί σάς αφήνει υπέροχες αναμνήσεις.

Τώρα γράφει ένα γράμμα σε έναν φίλο του, για να του προτείνει να κάνει κι εκείνος αυτό το ταξίδι. Συνέχισε εσύ το γράμμα του Νίκου, που αρχίζει έτσι: Μπαίνοντας στο λιμάνι, **θα δεις** την πόλη χτισμένη .....

.....

4. Φαντάσου ότι παίρνεις κι εσύ μέρος στο παρακάτω ταξίδι. Ξαναγράψε το κείμενο μεταφέροντάς το στο παρόν και κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές.

Ο Πέτρος και η Χριστίνα αναχώρησαν για την εκδρομή τους με τον οδοντωτό σιδηρόδρομο Διακοφτού – Καλαβρύτων. Διέσχισαν το πανέμορφο φαράγγι του Βουραϊκού ποταμού. Ο οδοντωτός τούς προσέφερε μια μαγευτική διαδρομή. Πέρασαν ανάμεσα από επιβλητικούς βράχους και θαύμασαν το κατάφυτο τοπίο. Το άγριο θέαμα τους έκοβε την ανάσα, καθώς ανάμεσα στα βράχια ανοιγόταν ένας βαθύς γκρεμός, στο βάθος του οποίου κυλούσαν τα νερά του ποταμού. Σε μερικά σημεία το ποτάμι άλλαζε διαδρομή και σχημάτιζε έναν καταρράκτη, που πότιζε τα αιωνόβια πλατάνια. Το τρενάκι σκαρφάλωνε ψηλά, αφηπούσε τις μεγάλες κλίσεις του εδάφους και τα μάτια των δύο παιδιών δε χόρταιναν τις εναλλαγές του τοπίου. Διένυσαν τα 22 περίπου χιλιόμετρα της διαδρομής και κατέληξαν στην ιστορική πόλη των Καλαβρύτων.

.....

.....

5. Λύσε την ακροστιχίδα των «μέσων μαζικής μεταφοράς».

1. Το ρήμα **μιλώ** στον αόριστο, γ' ενικό πρόσωπο.
2. Το ρήμα **εκφράζω** στον αόριστο, α' ενικό πρόσωπο.
3. Το ρήμα **στέκομαι** στον παρατατικό, β' ενικό πρόσωπο.
4. Το ρήμα **ασχολούμαι** στον συνοπτικό μέλλοντα, γ' πληθυντικό πρόσωπο, «θα .....».

1. Το ρήμα **μπαίνω** στον αόριστο, β' πληθυντικό πρόσωπο.
2. Το ρήμα **αθλούμαι** στον παρακείμενο, α' ενικό πρόσωπο, «έχω .....».
3. Το ρήμα **ζητώ** στον υπερσυντέλικο, γ' ενικό πρόσωπο, «είχε .....».
4. Το ρήμα **ιδρύομαι** στον αόριστο, γ' ενικό πρόσωπο.
5. Το ρήμα **κρύβομαι** στον εξακολουθητικό μέλλοντα, β' ενικό πρόσωπο, «θα .....».
6. Το ρήμα **ηγούμαι** στον ενεστώτα, γ' ενικό πρόσωπο.
7. Το ρήμα **συλλέγω** στον παρατατικό, γ' πληθυντικό πρόσωπο.

1. Το ρήμα **μεταδίδω** στον συνοπτικό μέλλοντα, α' ενικό πρόσωπο, «θα .....».
2. Το ρήμα **ενημερώνομαι** στον αόριστο, γ' πληθυντικό πρόσωπο.
3. Το ρήμα **τρέφομαι** στον συντελεσμένο μέλλοντα, β' πληθυντικό πρόσωπο, «θα έχετε .....».
4. Το ρήμα **αποφεύγω** στον αόριστο, β' ενικό πρόσωπο.
5. Το ρήμα **φαίνομαι** στον παρακείμενο, γ' ενικό πρόσωπο, «έχει .....».
6. Το ρήμα **ορμώ** στον συνοπτικό μέλλοντα, β' πληθυντικό πρόσωπο, «θα .....».
7. Το ρήμα **ρίχνω** στον υπερσυντέλικο, α' ενικό πρόσωπο, «είχα .....».
8. Το ρήμα **αδικούμαι** στον αόριστο, γ' ενικό πρόσωπο.
9. Το ρήμα **συγκινούμαι** στον παρακείμενο, β' ενικό πρόσωπο, «έχεις .....».

M _____
 E _____
 Σ _____
 A _____

 M _____
 A _____
 Z _____
 I _____
 K _____
 H _____
 Σ _____

M _____
 E _____
 T _____
 A _____
 Φ _____
 O _____
 P _____
 A _____
 Σ _____

6. Στο παρακάτω κείμενο να συμπληρώσεις τα κενά βάζοντας στον σωστό χρόνο τα ρήματα που βρίσκονται στις παρενθέσεις.

Πριν μερικές ώρες, καθώς ..... (διαβάζω) το βιβλίο μου, ... (κοιτάζω) έξω από το παράθυρο και ξαφνικά ..... (βλέπω) να πέφτουν παχιές άσπρες νιφάδες. Η Μετεωρολογική Υπηρεσία από χθες ..... (προβλέπω) την επιδείνωση του καιρού, μα το χιόνι ..... (αποτελώ) πάντα ευχάριστη έκπληξη για εμάς τα παιδιά. Μετά από λίγη ώρα ένα λευκό στρώμα χιονιού ..... (καλύπτω) τα κλαδιά των δέντρων και τις στέγες των σπιτιών. Τότε ..... (ντύνομαι) ζεστά, ... (φορώ) το σκουφί και τα γάντια μου και ..... (βγαίνω) έξω στον δρόμο, όπου ..... (συναντώ) όλα τα παιδιά της γειτονιάς. Αμέσως ..... (αρχίζω) τον χιονοπόλεμο. Αφράτες χιονόμπαλες ..... (πετάγομαι) εδώ και εκεί, ενώ τα γέλια και οι φωνές μας ..... (ακούγομαι) σε όλη τη γειτονιά, καθώς ..... (προσπαθώ) να φτιάξουμε έναν αστείο χιονάνθρωπο. Αφού ..... (διασκεδάζω) με την ψυχή μας, ... (γυρίζω) στα σπίτια μας και ..... (αναζητώ) ζεστασιά δίπλα στο αναμμένο τζάκι. Τώρα πια ..... (πέφτω) το σκοτάδι και μας ..... (περιμένω) μια παγωμένη νύχτα. Το πρωί, σαν ..... (ξυπνώ), ... (τρέχω) έξω να δω αν ο χιονάνθρωπός μας ..... (στέκομαι) ακόμη εκεί κι ύστερα μια ακόμη μέρα παιχνιδιού στο χιόνι ..... (ξεκινώ).

A2.

Λεξιλόγιο

- **Συνώνυμα** λέμε τις λέξεις που έχουν την ίδια περίπου σημασία.
π.χ. βλέπω, κοιτάζω, παρατηρώ
αναγκαίος, χρήσιμος, απαραίτητος
αλλαγή, μεταβολή, μετατροπή
Σπανιότερες είναι οι **ταυτόσημες** λέξεις, δηλαδή οι λέξεις που έχουν ακριβώς την ίδια σημασία.
π.χ. κόκορας, πετεινός

Οι συνώνυμες λέξεις εκφράζουν έννοιες με συγγενική σημασία, δηλαδή τις διαφορετικές αποχρώσεις της ίδιας έννοιας. Γι' αυτό πρέπει να ξεχωρίζουμε αυτές τις σημασιολογικές αποχρώσεις και να χρησιμοποιούμε στον λόγο μας εκείνη που ταιριάζει περισσότερο σε αυτό που θέλουμε να πούμε. Αυτό σημαίνει ότι αρκετές φορές δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ένα συνώνυμο στη θέση του άλλου.

Επίσης, οι συνώνυμες λέξεις της ίδιας έννοιας βρίσκονται συχνά μεταξύ τους σε μια σχέση διαβάθμισης, κλιμάκωσης από την πιο αδύναμη προς την πιο ισχυρή.

π.χ. συμπάθεια, αγάπη, λατρεία

- **Τα αντώνυμα ή αντίθετα** είναι οι λέξεις που εκφράζουν αντίθετες έννοιες.

π.χ. καλός – κακός / ημέρα – νύχτα / ανάβω – σβήνω

Μια λέξη μπορεί να έχει διαφορετικά αντίθετα, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται.

π.χ. **νέα** γυναίκα ≠ **γριά** γυναίκα

νέα πόλη ≠ **παλιά** πόλη

Εργασίες εξάσκησης

1. Να γράψεις στο κουτάκι Σ για τα ζεύγη των λέξεων που είναι συνώνυμες και Α για τα ζεύγη των λέξεων που είναι αντίθετες.

α. παλιό	—	καινούριο	☐
β. κοντά	—	μακριά	☐
γ. δακρύζω	—	βουρκώνω	☐
δ. πετσί	—	δέρμα	☐
ε. θυμάμαι	—	ξεχνώ	☐
στ. οβίδα	—	βλήμα	☐
ζ. ανάκατα	—	τακτοποιημένα	☐
η. χαίρομαι	—	λυπάμαι	☐

2. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων με την κατάλληλη συνώνυμη κάθε υπογραμμισμένη λέξης.

α. Υπήρξε αληθινός / ..... ήρωας.

β. Κινήθηκε κρυφά / ..... για να μην τον αντιληφθεί κανείς.

γ. Θαύμασα το κομψό παμπάλαιο / ..... βάζο.

δ. Το πάτωμα ήταν στρωμένο / ..... με χαλιά.

- ε. Φαινόταν εντελώς / ..... απελπισμένος.
 στ. Πέταξα τα ρούχα ανάκατα / ..... στη βαλίτσα.
 ζ. Πάρε μαζί σου μόνο τα απαραίτητα πράγματα / .....
 η. Ο ποταμός καταλήγει / ..... στη θάλασσα.

3. Να βρεις το συνώνυμο κάθε ουσιαστικού από το πλαίσιο.

α. σπίτι	—	.....	χλιδή
β. σάλα	—	.....	οδός
γ. δρόμος	—	.....	κατοικία
δ. πολυτέλεια	—	.....	σαλόνι
ε. αντίθεση	—	.....	παρουσίαση
στ. εμφάνιση	—	.....	διαφωνία

4. Να βρεις το αντίθετο κάθε επιθέτου από το πλαίσιο και να το βάλεις στον σωστό τύπο.

α. (λίγα)	χρήματα	ιδιαίτερος
β. (παλιά)	φωτογραφία	μακρινός
γ. (κοντινή)	απόσταση	ψεύτικος
δ. (κεντρική)	πλατεία	πολύς
ε. (κοινό)	ύφασμα	απόμερος
στ. (αληθινό)	διαμάντι	κλειστός
ζ. (ανοιχτά)	μάτια	πρόσφατος

5. Να γράψεις μια παράγραφο χρησιμοποιώντας τις λέξεις του πλαισίου.

θυμάμαι, δακρύζω, χαίρομαι, μοιάζω, παμπάλαιος, -η, -ο, ιδιαίτερος, -η, -ο, απόμερος, -η, -ο, πολυτέλεια, εμφάνιση, αντίθεση

6. Να κατατάξεις κλιμακωτά τα παρακάτω συνώνυμα, έτσι ώστε η έννοια που εκφράζουν να παρουσιάζεται όλο και πιο δυνατή.

- α. σπαράζω, συγκινούμαι, δακρύζω, κλαίω
 .....
- β. ανεπαρκής, λίγος, απειροελάχιστος
 .....
- γ. πανάρχαιος, παμπάλαιος, παλιός, αρχαίος
 .....